

ЦДАВОВ – Ф. 166. – Оп.15. – Спр. 6146. – 27 арк.

9. Яценко М. Організатор, методист, адміністратор? / М. Яценко, Ю. Ривес // Воспитание школьников. – 1967. – №3. – С. 34-35

Анотація

У статті аналізуються особливості введення посади організатора позакласної та позашкільної роботи в загальноосвітніх школах радянської України та його вплив на виховання учнів молодшого шкільного віку засобами народного хореографічного мистецтва.

Ключові слова: хореографічне мистецтво, організатор позакласної та позашкільної роботи, навчально-виховний процес, дитячий танцювальний колектив.

Аннотация

В статье анализируются особенности введения должности организатора внеклассной и внешкольной работы в общеобразовательных школах советской Украины и его влияние на воспитание учащихся младшего школьного возраста средствами народного хореографического искусства.

Ключевые слова: хореографическое искусство, организатор внеклассной и внешкольной работы, учебно-воспитательный процесс, детский танцевальный коллектив.

Summary

The article analyzes the peculiarities of introduction of a position of organizer of extra-curricular work in the secondary schools of the Soviet Ukraine and its impact on the education of junior school pupils by means of traditional choreography.

Key words: choreography, organizer of extra-curricular work, educational process, children dance.

УДК [811.161.2:005.336.2]:[81:37.026]

А. В. Гамза,

аспірант

(Рівненський державний

гуманітарний університет)

ФОРМУВАННЯ ТЕКСТОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ЗАСАДАХ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

Сучасний навчально-виховний процес спрямований на виховання та розвиток учня як людини активної, з раціональним мисленням і творчим підходом до вирішення будь-якого питання, готової до самоосвіти та саморозвитку. Реалізація дитини у всіх сферах її суспільного розвитку вимагає використання чіткої моделі, що актуалізована на завдання щодо підготовки майбутнього фахівця. Важливим у реалізації означених питань є використання компетентнісного підходу та формування ключових компетентностей, які сприяють розвитку вмінь користуватись всіма видами мовленнєвої діяльності.

Методика навчання української мови ставить перед собою завдання не лише розвивати окремі вміння в молодших школярів, реалізація яких проявлятиметься в навичках, а формувати учня, звертаючи увагу на комплексне поєднання мовних та мовленнєвих знань.

У Національній доктрині розвитку початкової освіти означено: "Головною метою державної політики в розвитку початкової освіти є створення умов для особистісного розвитку кожного громадянина, збереження і розвиток національної культури і громадянського

суспільства” [7, с.34]. Для успішного впровадження вищеозначених характеристик важливим є застосування компетентнісного підходу навчання української мови в початкових класах, оскільки задовольняється потреба не лише мовних символів, а й включення мовленнєвої сторони молодшого школяра. Надзвичайно важливою для такого процесу навчання є формування текстотворчої компетентності. І. Гудзик визначає: “Основним пріоритетом, пов’язаним з аналізом, створенням та поширенням різних типів текстів, становить текстотворча компетентність” [3, с. 77].

Теоретико-методичні принципи з’ясування суті компетентнісного підходу та формування текстотворчої компетентності прослідковуємо в працях українських та зарубіжних психологів, педагогів та лінгводидактів (Л. Васильченко, Л. Ващенко, Н. Гончарова, О. Горошкіна, І. Гудзик, С. Караман, Д. Кікнадзе, Л. Мацько, В. Мельничайко, А. Нікітіна, М. Пентиліук, О. Потебня, С. Рубінштейн). Аналіз досліджень дає підставу стверджувати, що реалізація означених положень висвітлюється також у працях А. Бабайлова, М. Вашуленка, Л. Варзацької, Л. Виготського, І. Вихованця, Г. Голуб, Т. Донченко, М. Жинкіна, Г. Іваницької, В. Капінос, О. Савченко, Н. Сіранчук, Н. Хомського, С. Єрмоленко.

З огляду на проведені освітні реформи недостатньо розроблено залишається проблема формування текстотворчої компетентності молодших школярів та розвиток навичок текстотворення в процесі уроків української мови.

Мета статті – висвітлити поняття і підходи щодо лінгводидактичних засад процесу формування текстотворчої компетентності в молодших школярів при роботі з різними типами текстів.

Питання формування текстотворчої компетентності в початковій школі не можна розглядати поза межами спілкування учнів. Цей процес сприяє розвитку та удосконаленню вмій і навичок усіх видів мовленнєвої діяльності – аудіюванні, читанні, говорінні, письмі. Забезпечуючи такий зв’язок, означену компетентність можемо розглядати як комплекс умій щодо визначення теми висловлювання, побудови та поширення зв’язних висловлювань, добору мовних засобів, виявлення недоліків у навчальних текстах та редагуванні деформованих текстів з урахуванням мети й завдань спілкування.

Аналіз досліджень науковців дає підстави виділити основні компоненти текстотворчої компетентності: мотиваційно-ціннісний, операційно-діяльнісний, мовно-мовленнєвий [9, с. 5].

Мотиваційно-ціннісний компонент вважається основним елементом риторичної культури молодшого школяра, оскільки мотив є спонукальною особливістю будь-якої подальшої дії. Він може бути викликаний лише при потребі конкретної ситуації. Д. Кікнадзе стверджує: “У процесі мотивації дитина не тільки усвідомлює свої потреби, способи та засоби, щоб задовольнити їх, а й обирає предмет потреби з урахуванням характеру самих потреб” [4, с. 354]. Правильно поставлений мотив сприяє практичній реалізації текстотворчої діяльності. Наприклад:

- Прочитайте перше речення. Давайте здогадаємось, про що

йтиметься далі в тексті?

Чи знаєте ви, хто такий Тарас Шевченко?

Опрацюйте увесь текст. Розкажіть, що нового ви довідалися?

Усі знають Великого Кобзаря України як геніального поета. Але він був і чудовим художником. Ми зберігаємо його прекрасні картини і малюнки як великий скарб. Здається, що намальовані вони чорним пензлем. І не тільки пензель, а й звичайні олівець, вуглина робилися чарівними в Тарасовій руці. На картинах ніби оживали дерева, хати, люди.

➤ Прочитайте текст. Подумайте, чому його так названо.

Соняшники

На полі багато яскравих голівок. То соняшники. Особливо гарні вони на світанку. Йдеш стежиною і милуєшся їхньою красою. Стоять соняшники, омиті чистою світанковою росою.

Операційно-діяльнісний компонент розуміємо як організацію практичної діяльності молодших школярів з оволодінням змісту мовної освіти. Основними елементами виучуваного компоненту є принципи, методи та засоби формування текстотворчої компетентності на уроках української мови. За допомогою операційно-діялісного компоненту забезпечується процес сприйняття тексту молодшими школярами, визначення теми та основної думки висловлювання, виконання вправ практичного характеру відповідно до тексту, який вивчається.

Наприклад:

➤ Прочитайте текст. Визначте його тему.

Був сильний вітер. Насунула чорна страшна хмара. Блискавка прорізала небо. За темною смугою лісу обізвався грім. Гримнуло ближче, загуркотіло, покотилось у небі. А потім полився рясний дощ.

➤ Прочитайте. Доведіть, що це текст. Доберіть заголовок.

Чи знаєте ви, як звірі роблять запаси на зиму? Ховерх зерно у полях збирає й ховає в нору. Навіть особливі комори рие для зерна. Водяний щур забиває нірки картоплею. Сич на зиму заморожує в дуплі, як у холодильнику, мишей і птахів. Кожний робить запаси на зиму по-своєму.

Під мовно-мовленнєвим компонентом слід розглядати всі мовні сторони, уміння яких розвиваються під час аналізу тексту (словотворча, морфологічна, синтаксична, лексична, стилістична). Слід зазначити, що цей компонент включає програмування висловлювань різних типів у немовленнєвому суб'єктивному кодї, формування плану дій уже в мовленнєвій формі, власне мовленнєвий акт висловлювання та корекція висловленого в усній чи письмовій формах, де процес мовлення виступає знаряддям контролю молодших школярів.

Наприклад:

➤ Спишіть текст. Підкресліть головні та другорядні члени речення.

Стоїть жовтогаряча осінь. Вона розкинула над землею блакитні небеса. По садах загуляли молоді падолисти. У повітрі літає срібне павутиння. Настала лагідна пора бабиного літа. Останні сонячні дні стоять такі ласкаві, оповиті сріблястим мереживом.

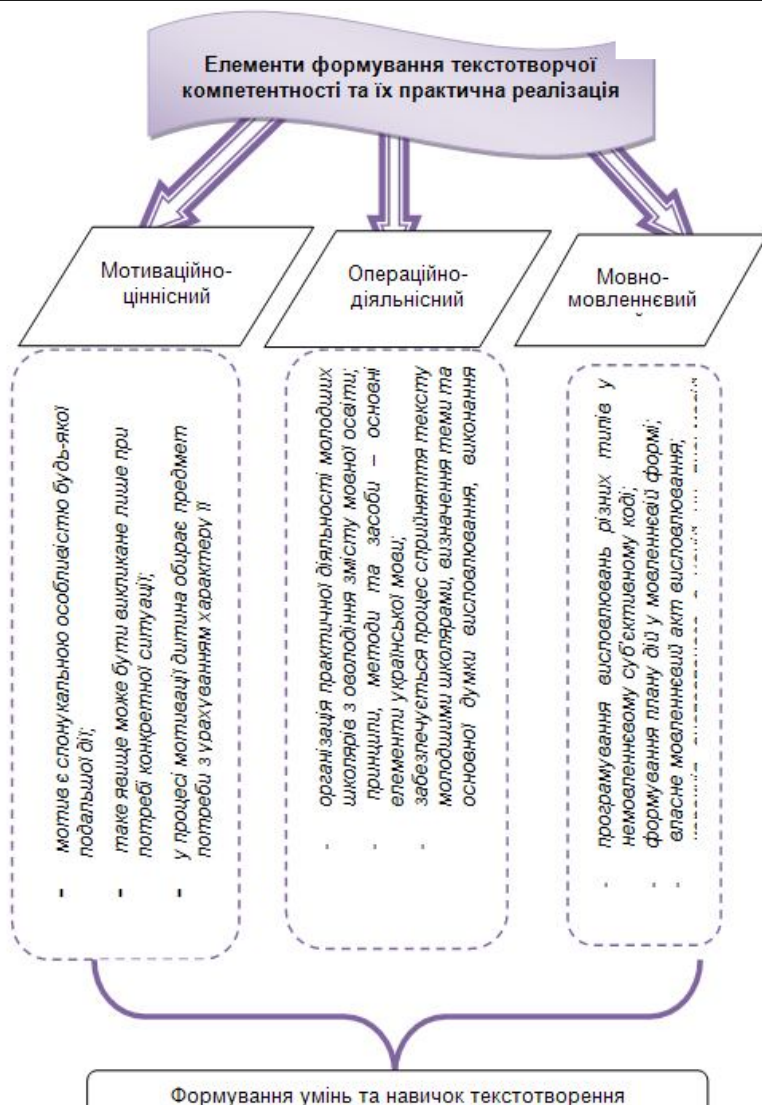

Рис. 1.1. Елементи формування текстотворчої компетентності

Зважаючи на описані вище елементи та їх особливості, можемо припустити, що вивчення механізмів мовно-мовленнєвого матеріалу сприятиме ефективному формуванню текстотворчої компетентності в молодших школярів та послідовного набуття різних навичок щодо роботи над готовими навчальними зв'язними висловлюваннями й створенням власних текстів різних типів.

Відповідно до дисертаційного дослідження та власне процесу формування текстотворчої компетентності, нами було проведено експеримент у ЗОШ № 18 та №2 м. Києва, де обрали контрольний та експериментальні класи загальною кількістю 410 молодших школярів.

Керуючись нормативними документами про розвиток освіти та щодо чинної програми початкових класів, основними пріоритетними завданнями, які ми визначали перед проведенням експерименту, були:

- розвиток позитивного ставлення молодших школярів до самостійної текстотворчої діяльності;
- формування знань про логічну структуру тесту;
- вивчення характерних ознак фонетичної, словотворчої, морфологічної, лексичної та стилістичної сторін української мови;
- розвиток вмій редагувати, удосконалювати та створювати тексти.

Орієнтуючись на динаміку результативності проведеного експериментального дослідження, можемо стверджувати, що робота, яка проводилась в експериментальних класах, позитивно та якісно впливає на формування текстотворчої компетентності з урахуванням мотиваційно-ціннісного, організаційно-діяльнісного та мовно-мовленнєвого елементів та сприяє ефективному формуванню навички текстотворення в початкових класах на уроках української мови. Так, у 3-Б та 3-В експериментальних класах школи №18, використовуючи означені вище підходи, молодші школярі змогли впоратись із запропонованими вправами на 88%, тоді як у контрольному 3-А учні виконали завдання лише на 65%. Домінантною виявилась і якість виконання мовних завдань у 3-х класах школи №2 м. Києва. Учням початкових класів були запропоновані такі вправи: окреслити мотив опрацювання тексту, запропонованого вчителем, проаналізувати важливість цього висловлювання, визначити тему та головну думку, опрацювання навчальних текстів, спираючись на мовні сторони: морфологічну, синтаксичну, лексичну, стилістичну. Успішність виконання зазначених вправ у експериментальних 3-Б та 3-Г класах склала 85%, а в контрольному 3-В – 55%. Виходячи з результатів експериментального дослідження, можна сказати, що використання методики формування текстотворчої компетентності за допомогою мовно-мовленнєвого матеріалу ефективно впливає на вдосконалення умінь та навичок учнів у процесі текстотворення.

Отже, спираючись на теоретико-практичні основи проаналізованого матеріалу та проведене експериментальне дослідження, варто зробити висновок, що правильно організована робота на уроках української мови з учнями початкових класів сприяє формуванню текстотворчої компетентності та розвитку цілої плеяди мовних та мовленнєвих навичок, які слугують основою для розвитку мовленнєвого потоку молодших школярів.

Лінгводидактичний матеріал, що вивчається в початкових класах, формує основи для роботи над текстом, дає можливість чітко та якісно вивчити структурні одиниці мовлення, підготувати дітей до опрацювання матеріалу з певної теми, спираючись на диференціацію навчально-виховного процесу та сформувати вміння будувати власні зв'язні висловлювання, залежно від мети спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вашуленко М. С. Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій школі / М. Вашуленко // Українська мова і література в школі. – 1991. – № 2. – С. 15 – 20.
2. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта. – 2006. – 268 с.
3. Гудзик І. П. Компетентнісно орієнтоване навчання у початковій школі / І. П. Гудзик. – К., 2008. – 39с.
4. Кикнадзе Д. А. Потребности. Поведение. Воспитание / Д. А. Кикнадзе. – М., 1998. – 148 с.
5. Ладыженская Т. А. Систематические работы по развитию связной устной речи учащихся / Т. А. Ладыженская. – М., 1978. – 62 с.
6. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти". – К. : МОН. – 2011.
7. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 років.
8. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класів. – Київ: Початкова школа, 2013. – 432 с.
9. Перхайло Н. Текстотворча компетентність як складова цільової домінанти профільного навчання української мови / Н. Перхайло // Теоретична і дидактична філологія. – 2013. – Вип. 14. – С. 90-100.
10. Пентиліук М. І. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / М. І. Пентиліук, С. О. Караман, О. В. Караман, О. М. Горошкіна та ін. – К. : Ленвіт, 2004. – 400 с.

Анотація

У статті проаналізовано теоретичні аспекти змісту поняття "текстотворча компетентність" у методиці навчання української мови; зазначено практичні елементи формування навички текстотворення шляхом роботи над лінгводидактичним матеріалом; апробовано дослідження вітчизняних та сучасних науковців щодо означеної проблеми; науково обґрунтовано важливість застосування лінгводидактичних принципів та методів, на основі яких реалізують елементи текстотворчої компетентності в навчанні української мови; опрацьовано вправи методико-практичного характеру, які є основою формування текстотворчих умінь і навичок у молодших школярів.

Ключові слова: компетентність, текстотворча компетентність, навичка текстотворення, система мовних понять, одиниці мови та мовлення, текст.

Аннотация

В статье проанализировано теоретические аспекты содержания понятия "текстотворческая компетентность" в методике обучения украинскому языку; проанализировано практические элементы формирования навыка текстотворения путем работы над лингводидактическим материалом; апробировано исследования отечественных и современных ученых о данной проблеме; научно обоснованно важность применения лингводидактических принципов и методов, на основе которых реализуются элементы текстотворческой компетентности в обучении украинского языка; обработано упражнения методико-практического характера, которые являются основой формирования текстотворческих умений и навыков у младших школьников.

Ключевые слова: компетентность, текстотворческая компетентность, навык текстотворения, система языковых понятий, единицы языка и речи, текст.

Summary

In the article the theoretical aspects of regarding the meaning of "competence of the text " in methods of teaching Ukrainian language are considered. There have been analyzed the practical elements of forming of the text skills by means of working on linguistics material.

Key words: competence, competence of the text, skill of the text, system of linguistic concepts, units of language and speech, text.